

Boris Mihayloviç EYHENBAUM

YEŞİL DEĞNEK EFSANESİ*

Çeviren: Altan AYKUT **

1

Bazı çocukluk anıları vardır, bunlar öyle güçlüdür ki izleri yaşam boyunca silinmez. Eski yazıtlarda olduğu gibi, bu anıları izleyerek bazen tarihi anlam taşıyan gerçekleri ortaya çıkarabiliriz.

Lev Tolstoy, bir gün ağabeyi Nikolenka'nın, kardeşlerine bir gizemi olduğunu, bu gizem çözüldüğünde tüm insanların birer mutlu "karınca kardeşler" olacağını, gizemin yeşil bir değneğe yazıldığını, değneğin ise ormanda, yola yakın bir uçurumun kenarına gömüldüğünü anlattığı öyküyü yaşamı boyunca anımsamıştır. O sırada Nikolenka 10, Lev Tolstoy ise 5 yaşındaydı. Aradan 70 yıl geçtikten sonra Tolstoy "Anılar"ında, onun için bir tür inanç sembolü olan bu çok sevdiği çocukluk ütopyası için şöyle demiştir: "O gün, insanlardaki tüm kötülükleri yok ederek onlara büyük bir

* B. Eyhenbaum'un "Legenda o zelyonoy paloçke" adlı makalesi düz yazılarla ilgili çalışmalarının toplandığı kitapta yayımlanmıştır ("O proze, Sbornik statey", izd-vo "Hud. lit.", Leningrad, 1969, ss. 431-438). Yu. Tınyanov ve V. Şklovski'yle birlikte, Rusya'nın en önemli üç biçimci kuramcısından biri olan Boris Eyhenbaum (1886-1959)'un bu makalesi ilk kez 1950 yılında "Ogonyok" dergisinde (№ 47, ss. 23-24) yayımlanmıştı. Makalede eylül 1949, ekim 1949 tarihleri not edilmiştir. Eyhenbaum "Lev Tolstoy'un Gençliği" (1952) adlı kitabında bir kez daha bu konuya değinmiştir. Ç. N.

** Prof. Dr. Altan AYKUT, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

mutluluk verecek olan gizemin yazılı olduğu yeşil değneğin varlığına inanmış olduğum gibi, bugün de böyle bir gerçeğin var olduğuna ve insanların bu gerçeği bularak vadedilenlere kavuşacağına inanıyorum.”¹

Şüphesiz, Tolstoy’un aklında yalnızca Nikolenka’nın anlattığı efsanenin özü kalmıştı. Efsanenin tamamı herhalde çok daha gizemli, çok daha sürükleyici, çocukların ilgisini çekebilecek, onların hayal gücünü uyandırabilecek nitelikteydi. Tolstoy, Nikolenka için şöyle der: “Onun hayal gücü öyle zengindi ki durup dinlenmeden, hiç dili sürçmeden saatlerce masallar, hayalet öyküleri ya da komik öyküler... anlatabilirdi. Anlattıklarının gerçek olduğundan o kadar emindi ki, biz bunların uydurma olduğunu aklımıza bile getirmezdik” (34, 386). Nikolenka, üzerinde bir gizemin yazılı olduğu yeşil değneğin gerçekten var olduğuna kardeşlerini inandırmış, “karınca kardeşler” onların çok sevdiği bir oyun olmuştu: “...Nikolenka’nın bu gizemleri anlatırken takındığı o esrarlı ciddi tavrı ve bizim, anlatılan bu olağanüstü öyküler karşısında duyduğumuz saygı ve heyecanı anımsıyorum. Özellikle karınca kardeşliği ve bununla bağlantılı olarak, tüm insanları mutlu edecek olan gizemli yeşil değnek beni çok etkilemişti” (34, 387).

Acaba Nikolenka bu hayalî efsane-ütopya konusunu nereden almıştı? Bu imajın anlamı neydi ve neyi anımsatıyordu. Tolstoy da bu konular üzerinde düşünmüştü. Tolstoy “Anılar”ında şöyle der: “Şimdi düşünüyorum da Nikolenka belki masonlarla, onların insanlığı mutlu etme amaçlarıyla ve mason localarına kabulde uygulanan gizemli törenlerle ilgili bir şeyler okumuş ya da bu konuda pek çok şey işitmişti. Belki de “Moravyalı Kardeşler”le ilgili bir şeyler duymuş, tüm bunları o zengin hayal gücünde, insanlara karşı duyduğu sevgi ve iyilik duygularıyla birleştirmişti” (34, 387).

¹ L. N. Tolstoy, Poln. Sobr. Soç. (Yubileynoye izdaniye), Goslitizdat., Moskova, 1952, C. 34, s. 387. Bundan sonraki bölümlerde bu eserin cilt ve sayfa numaraları gösterilmiştir.

Tolstoy, ağabeyi Nikolenka'nın, yetişkinlerin konuşmalarından "pek çok şey işittiği" ya da onların sohbetlerinde bulunduğu şeklindeki düşüncesini, "Savaş ve Barış"ın sonunda Nikolenka Bolkonski'nin, Piyer'in Peterburg'daki son olaylarla ilgili konuşmalarını dinlediği sahneye yansıtmıştır. Bu sahne açıkça Tolstoy'un kardeşiyle ilgili anılarının izlerini taşır: "Kıvrıcık saçlı, hasta görünümlü çocuk, pırıl pırıl parlayan gözleriyle, hiç kimse tarafından fark edilmeden bir köşede oturuyordu ve öylesine yeni ve güçlü bir duyguya kapılmış olmalıydı ki, yalnızca yatık yakasından dışarıya doğru uzanan incecik boynuyla kıvrıcık saçlı başını Piyer'in bulunduğu tarafa çevirip, arada bir titriyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu".

Nikolenka Tolstoy da yeşil değnek ve "karınca kardeşler" efsanesini ancak böyle bir etki altında yaratabilirdi. Herhalde, o da sık sık yetişkinlerin arasına katılıyordu ve zamanını bu şekilde geçirmekten çok hoşlanıyordu. Ayrıca annesinin ölümünden sonra (o zaman Nikolenka 7 yaşındaydı) evde çocuğa gösterilen ilgi azalmıştı. Çocuk, dinlediği öykülerden yeteneğiyle yarattığı çeşitli fantastik masallarla kardeşlerini hayal dünyasına sürüklüyor, onları (Tolstoy'un deyişiyle) "kandırıyor". Nikolenka'da kesinlikle yazarlık yeteneği vardı. Tolstoy, "Turgenyev, Nikolenka'yla ilgili çok doğru bir yorumda bulunmuştu" diyerek onun şu sözlerini aktarır: "Nikolenka'da yalnızca, yazar olmak için gerekli kusurlar yoktu" (34, 386).

Nikolenka'nın, yeşil değnek efsanesini yetişkinlerin sohbetlerinin etkisiyle yaratmış olduğu düşüncesi tamamen gerçeğe uygun görünüyor. Peki ama, bu sohbetlerin konusu neydi? Tolstoy, Nikolenka'nın, mason localarına kabulde uygulanan gizemli törenler ve "masonlar hakkında pek çok şey işitmiş" olduğu düşüncesindeydi. Yani Tolstoy, babasının masonlukla ilişkisi olduğunu düşünüyordu. Fakat hiçbir yerde Tolstoy'un babasının ve arkadaşlarının, masonluğun dini-törenselleşmiş yönüyle ilgilendiklerini gösteren bir bilgi yoktur. Nikolay İlyiç Tolstoy'un, "Savaş ve Barış"ın

Piyer Bezuhov'u gibi, masonluğa karşı duyduğu ilgi, bunun o dönemde toplumun aydınlanmasına yararlı olacağı düşüncesiyle sınırlı kalmıştır. Nikolay İlyiç Tolstoy, dini konulara ilgi duymuyordu, fakat siyaseti ve tarihi çok seviyordu. Nikolenka'yı heyecanlandıran sohbetlerin konusunun tıpkı "Savaş ve Barış"ta betimlenen türden siyasi olaylar olduğunu kolaylıkla tahmin edebiliriz.

"Savaş ve Barış"ta Nikolenka Bolkonskiy, 1820 yılında Piyer'in, Nikolay Rostov ve Denisov'la yaptığı konuşmayı (Semyonov alayındaki ayaklanma, Arakçeyev vb.) işitmişti. Nikolenka Tolstoy ise, yetişkinlerin 1832 ya da 1833 yılındaki sohbetlerinin tanığı olmuştu. Peki bu yetişkinler kimlerdi ve sohbetlerinin konusu neydi?

2

Tostoy'un babasıyla ilgili anıları oldukça zayıftır. Başka türlü olması da beklenemezdi. Tolstoy, 1837'de babası aniden öldüğünde 9 yaşındaydı (annesi 1830'da ölmüştü) ve onu himayesine alan "teyzeler", ailenin günlük yaşamıyla ilgili ayrıntıların dışında, onun babası hakkında (özellikle gençliği konusunda) çok az şey anlatabilirlerdi. Tolstoy, "Kazaklar"ın taslaklarından birinde, romanın kahramanı Olenin'in babasıyla ilgili olarak şöyle der: "Babası, henüz çocuk onu iyice değerlendirme fırsatı bulamadan ölmüştü. Babasının eski dostları çocukla karşılaştıklarında onun elini tutup, yüzüne bakarak 'Babanı çok severdim! Babacığın çok iyi, mükemmel bir insandı!' dediklerinde, onların gözlerinin yaşla dolduğunu görür, bundan çok mutlu olurdu. Eskiden olduğu gibi yine hayal meyal hatırlıyor olsa da, babası artık onun anılarında doğal, dinç, herkesin sevdiği, gösterişli, yiğit bir kişi

olarak kalmıştı” (6, 246). Bu kesinlikle Tolstoy’un, gençlik yıllarının sonunda (bu taslak 1858’de yazılmıştı) babası hakkında oluşturduğu imajın tam olarak canlandırılmasından başka bir Şey değildir. Daha sonraki yıllarda, ilişkilerini devam ettirdikleri aile dostlarının anılarının yardımıyla olsa gerek, babasının imajı biraz daha belirginleşmiştir.

Tolstoy “Anılar”ında babasının toplumsal ve siyasi görüşleriyle ilgili Őeyle der: “Bilebildiğim kadarıyla, bilime fazla düşkün değildi, fakat çağının eğitimli kişileri arasında sayılırdı. Günümüzde liberal dediğimiz kişilere benzemiyordu, fakat o da, I. Aleksandr dönemi insanlarıyla 1813, 1814, 1815 yılı savaşlarına katılanların pek çoğu gibi, öz saygısı nedeniyle, ne I. Aleksandr’ın arlığının son yıllarında, ne de Nikola döneminde devlet hizmetinde bulunmayı uygun görmemişti” (34, 356-357). Tolstoy, babası için liberal demek istememişti, nk 19. yüzyılın sonlarına doğru bu sözcük siyasi bir partiyi çağrıştırmaya başlamıştı. Fakat babasının, “z saygısı nedeniyle” devlet hizmetinden çekilmesi kişisel bir kapris olarak değerlendirilemez. nk o dönemde bu, belli bir yurttaşlık tavrının ifadesiydi. Muhalifler ve Aralık ayaklanmasıyla ilişkisi olan “liberalistler” böyle davranıyordu. Düşünce ve davranışlarında bağımsızlık mücadelesi onların en çok önem verdikleri bir konuydu. “Savaş ve Barış”ın sonunda Piyer, Petersburg’daki durumu anlatırken, bununla ilgili olarak Őeyle der: “Pek çok genç, güçlü insan bu Őehre akın ediyor, burada ahlaki değerlerini kaybediyor. Kimini kadınlar, kimini yükselme tutkusu, kimini de Őöhret ile para baştan çıkarıyor ve bu insanlar karşı tarafa geçiyorlar. Sizin ve benim gibi bağımsız, zgr hiç kimse kalmıyor”.

Bir zamanlar muhafız alayı süvarisi ve Anayurt Savaşı kahramanı olan Nikolay İlyiç Tolstoy, muhalif soylu guruptandı.² Özellikle bunun için askerlik görevinden ayrılmıştı (geleceğin Aralık ihtilalcilerinin pek çoğunun o dönemde yaptığı gibi) ve köyüne çekilmişti. Tolstoy şöyle der: “Babam evde yalnızca çiftlik işleriyle ve biz çocuklarla ilgilenmekle kalmaz, çok da kitap okurdu. O dönemin Fransız klasikleriyle, tarih kitaplarından ve Buffon ile Cuvier’nin doğal bilimler tarihi yapıtlarından bir kütüphane oluşturmuştu” (34, 356). Bu, 1820’li yılların başında muhalif gençler için tipik bir davranıştı. “Akıldan Bela” adlı oyunda Skalozub, 1813 yılındaki savaşta birlikte “yararlık” gösterdikleri yeğeninden öfkeyle söz ederek şöyle der:

Fakat pek çok yeni alışkanlıklar edindi.

Rütbesi artıyordu. Ama ansızın görevinden ayrıldı,

Köyde kitap okumaya başladı.

Tolstoy’un babası da böyle davranmıştı. Bu, insanlardan ve toplumdaki uzaklaşmaya karar verdiği anlamına gelmiyordu. O yalnızca, “öz saygısı nedeniyle” Petersburg hükümetinden, devlet memurlarından uzaklaşmıştı. Çevresine akrabalarını ve dostlarını toplamıştı.

Tolstoy şu olayları anımsar: “Çocukluğumda köy yaşamında geçen olaylar şunlardı: Babamın Kireyevskiy’e ve uzak bölgelere ava gidişi, biz çocukların çok önemli olaylarmış gibi, can kulağıyla dinlediğimiz av serüvenleriyle ilgili öyküler. Sonra, kaş göz hareketleri, piposu, yemek sırasında sandelyesinin arkasında hazır

² Tolstoy’un, “Savaş ve Barış”da Nikolay Rostov’un kişiliğinde babasını betimlediği şeklindeki yaygın inancın yanlış olduğu gibi, onun, genellikle yarattığı kahramanların belirli bir prototipe dayandığı düşüncesi de yanlıştır. Tolstoy, S. A. Bers’e, babasının bazı özelliklerini Piyer’e yansıttığını söylemiştir (S. A. Bers: “Vospominaniya o grafe L. N. Tolstom” (“Kont L. N. Tolstoy’la İlgili Anılar”), Smolensk, 1893, ss. 4-5). Tolstoy’un babasıyla ilgili olarak “Anılar”ında aktardığı karakter özellikleri, Nikolay Rostov’un, Piyer’le tartışmasında ortaya koyduğu tutumla kesinlikle uyumsuzdur.

bekleyen uşağıyla, vaftiz babam Yazıkov'un gelişi. İslenyev'in çocuklarıyla birlikte gelişi. Daha sonra bu çocuklardan biri (yani Sofiya Andreyevna'nın annesi Lyubov Aleksandrovna Bers (B. Eyhenbaum)) kayınvalidem olmuştur. Durmadan karikatür, kukla, oyuncak gibi garip şeyler getiren Yuşkov'un gelişi. Bende iz bırakan bir anım da kız kardeşimin kocası Valerian'ın babası Pyotr İvanoviç Tolstoy'un ziyaretidir. Bir diğer anım ise, onun kardeşi ünlü Amerikalı Fyodor Tolstoy'un³ ziyaretidir" (34, 392).

Görüldüğü gibi, 1830'lu yıllarda Yasnaya Polyana, komşu çiftlik sahiplerinin, uzak akrabaların ve dostların seve seve konuk oldukları bir yerdi. Fakat konukların tümü, sosyal konumları ve görüşleri açısından "bağımsız" kişilerdi. Tolstoy babasıyla ilgili olarak şöyle der: "O, Nikola döneminde hiçbir yerde görev almadığı gibi, tüm dostları da aynı şekilde, devlet hizmetinde çalışmayan, özgür ve biraz da hükümeti eleştiren kişilerdi. Tüm çocukluğum, hatta gençliğim süresince ailemiz hiçbir devlet memuruyla yakın ilişki kurmamıştır" (34, 357).

Tolstoy'un anılarından yalnızca Yasnaya Polyana'ya sık sık konukların geldiğini değil, bunun, çocukların yaşamında önemli olaylar olduğunu görüyoruz. Çocuklar, tıpkı "Savaş ve Barış"ta betimlendiği gibi, büyüklerin sohbetini ve anlatılan öyküleri büyük bir ilgi duyarak "can kulağıyla dinliyorlardı". Tolstoy'un babası 1824 yılında evlenip köyde inzivaya çekilmişti; 1825 ayaklanması ve bunu izleyen idamlarla sürgünler konusunda ancak Yasnaya Polyana'ya gelen dostlarından bilgi alabilirdi. Örneğin, Tolstoy'un yukarıda sözünü ettiği, bir zamanlar general M. F. Orlov'un yaveri olan ve Aralık ihtilalcilerinin pek çoğunu tanıyan A. M. İslenyev ona bazı bilgiler aktarmış olabilirdi. Fakat, N. İ. Tolstoy'un en yakın dostlarından biri olan ve Yasnaya Polyana'ya eşi (Tolstoy ailesinin akrabasıydı) ve çocuklarıyla birlikte konuk olan Pavel

³ A. S. Puşkin'in de yakından tanıdığı, "Amerikalı" takma adıyla anılan, ilginç karakteri ve olağanüstü serüvenleriyle ünlü, emekli muhafız alayı subayı Kont Fyodor İvanoviç Tolstoy (1782-1846). Ç.N.

İvanoviç Koloşin, ona çok daha fazla, çok daha ayrıntılı ve doğru bilgi aktarabilirdi ve aktarmış olmalıdır.⁴

P. İ. Koloşin, yalnızca “hükûmeti eleştirenler” (ki bu, A. M. İslenyevev için söylenebilirdi) den değil, ciddi anlamda bir Aralık ihtilalcisiydi (ağabeyi Pyotr İvanoviç gibi) ve “Yeşil Kitap” (Soyuz blagodenstviya’nın tüzüğü)ın hazırlanmasında aktif rol almış olan bir Soyuz blagodenstviya⁵ üyesiydi. İ. İ. Puşçin, V. P. Zubkov ve S. N. Kaşkin’in arkadaşı olan P. İ. Koloşin, “Muravyov Grubu”nun ılımlı Aralık ihtilalcilerindendi. O, gizli derneğin kısa sürede ulaşabileceği en önemli amacın halkın “fikri ve ahlaki eğitimi”nin gerçekleştirilmesi olduğunu düşünüyordu; “Anayasa hazırlanmasına destek verilmesini” ise, ancak çok uzun bir süre sonra, halkın fikri ve ahlaki düzeyinin yükselmesiyle mümkün olabilecek ve o dönemde gereksinim duyulacak bir amaç olarak değerlendiriyordu. N. İ. Tolstoy da büyük bir olasılıkla bu görüşü benimsemişti: Onun 1819-24 yılları arasındaki eylemi Aralık ihtilalcilerinin sağ grubuna yakın olduğunu göstermektedir. Çünkü âdeta “Yeşil Kitap”ın kurallarını uygularcasına askerlik görevinden ayrılmış, askeri yetimhane okulunda öğretmenlik gibi mütevazı bir görev üstlenmişti. Koloşin 1825 Aralık ayında hapsedilmiş, 1826’da polis gözetimi altında bulundurulmak üzere, Vladimir Eyaleti’nin Smolnovo köyüne sürülmüştü. Böylelikle onun N. İ. Tolstoy’la ilişkisi kesilmişti, fakat bu çok uzun sürmedi. 1831 de önce tedavi amacıyla Moskova’ya gelmesine, sonra da sürekli olarak burada kalmasına izin verildi. Bundan kısa bir süre sonra, yani 1832 ya da 1833 yılında, Koloşin’in 7 yıllık bir aradan sonra yakın arkadaşını görmek üzere Yasnaya Polyana’ya

⁴ Tolstoy’un 1903’de P. İ. Biryukov’a yazdığı mektuba göre, P. İ. Koloşin’in kızı Soneçka onun “en güçlü” çocukluk aşkıydı (74, 239). Tolstoy bu aşkı “Çocukluk” ve “İlk Gençlik”te betimlemişti (Soneçka Valahina). Tolstoy 1850 yıllarında Koloşin’in oğullarıyla yakın arkadaştı. Tolstoy herhalde, o dönemde (1832-33 yılları) henüz çok küçük olduğu için, “Anılar”ında P. İ. Koloşin’in ziyaretlerinden söz etmemiştir.

⁵ “Soyuz blagodenstviya” (Refah Birliği) Aralık İhtilalcilerinin gizli derneği. Ç.N.

geldiğine şüphe yoktur. Bu, çocukların da aralarında bulunduğu tüm Yasnopolyanski sakinleri için şüphesiz son derece mutlu, heyecan dolu günlerdi.

Koloşin şüphesiz, N. İ. Tolstoy'a Aralık ihtilalcilerinin başına gelenleri anlatmıştı. Yüksek sosyetedeki biri olarak, Moskova'ya geldiğinde, onların sorgulanma ve yargılanmaları konusundaki ayrıntıları öğrenmiş olmalıydı. İki dost doğal olarak, ihtilal sonrası ortaya çıkan durumu konuşurken Aralık ihtilalcilerinin hazırladıkları 3 önemli belge olan “Yeşil Kitap”tan, Nikita Murayov’un anayasası’ndan ve Pestel’in “Rus Kanunnamesi”nden söz etmiş olmalıdır. Koloşin, büyük bir olasılıkla arkadaşına gelecekteki Rus Devleti’nin anayasası olacağı düşünülerek hazırlanan “Rus Kanunnamesi”nin el yazmasının aranmasıyla ilgili ilginç öyküyü de anlatmış olmalıdır. Soruşturmacılar, bu el yazmasını (yapılan ihbarda söylendiği gibi) önce Pestel’in tüm değerli belgeleri sakladığı yeşil çantalarda aradılar. Fakat belge orada bulunamadı. Daha sonra, el yazmasının Kirnasovki köyü yakınındaki bir hendekte toprağa gömülü olduğu ortaya çıktı. Sonunda “Rus Kanunnamesi”nin el yazması bu hendekte bulunup I. Nikola’ya ulaştırıldı.

Nikolenka’nın, babasıyla Koloşin’in sohbetlerinin hiç değilse bir bölümünü dinlemiş olduğunu varsayalım: Nikolenka, “Yeşil Kitap”, yeşil çantalar (Aralık ihtilalcileri için yeşil, özgürlüğün simgesiydi), toprağa gömülmüş *Anayasa* ve Muravyov kardeşler (Koloşin, onlardan büyük bir saygıyla söz ediyordu) sözcüklerini işitmiş olmalıdır. Bunların onun üzerindeki etkisi, en az “Savaş ve Barış”ta Piyer’in anlattığı öykünün Nikolenka Bolkonskiy üzerinde bıraktığı etki kadar güçlü olmalıdır: “Akşam herkes yemek masasına doğru yürürken, Nikolenka Bolkonskiy soluk yüzü, pırıl pırıl parlayan, ışık saçan gözleriyle, Piyer’in yanına yaklaştı... Piyer birden çocuğun bu konuşmalar sırasında ne kadar özel, özgür, karmaşık, güçlü duygu ve düşüncelere kapılmış olduğunu fark etti...” Nikolenka Tolstoy da aynı durumu

yaşamıştı. Babasının Koloşin’le yaptığı konuşmalardan dünyada insanları kötülükten kurtaracak, “onları mutluluğa kavuşturacak” gizemi bilen kişilerin yaşadığını öğrenmişti. Onlar “gerçeği”⁶ yazmış, toprağa gömmüşlerdi. Efsanenin yaratılması için her şey hazırды, yalnızca hayal gücü gerekiyordu. Çocuk oyunları ve masalları arasından bir sihirli değnek yaratılmıştı. Bu sihirli değnek toprağa gömülüydü, ama açıkça kanunnamenin el yazmasıyla ilgili öykünün izlerini taşıyordu: İnsanları mutluluğa kavuşturacak gizem bir değneğin üzerine *yazılmıştı*. Muravyov kardeşler, “karınca kardeşler”e dönüşmüştü.⁷

Böylece, “Rus Kanunnamesi”yle ilgili olaylar, yeşil değnek adlı bir çocuk efsanesinin yaratılmasına kaynak oluşturmuştu. Bu efsane 5 yaşındaki Lev Tolstoy’un hayal gücünü öylesine etkilemişti ki, bunu tüm yaşamı boyunca anımsamış, hatta Nikolenka’nın, sihirli değneğin gömülü olduğunu söylediği yere gömülmeyi istemişti. Tolstoy’un çocukluğu ve annesiyle babasının yaşamları konusunda çok az belge bulunduğu düşünülürse, bu efsane (eğer burada aktardığımız çözümleme doğruysa) Tolstoy’un babasının Aralık ihtilaliyle ilişkisi konusunda ilginç bir kanıt oluşturmaktadır. Nikolenka’nın, insanları mutluluğa kavuşturma konusunda gösterdiği ilgiyi, ancak sosyal, tarihi ve siyasi konular üzerinde sürekli sohbet ve tartışmaların yapıldığı bir ortam yaratmış olabilirdi. Çocuklukta Lev Tolstoy’un bilinci bu ortam içinde şekillenmişti.

⁶ Aralık ihtilalcilerinden Pestel’in hazırladığı “pravda”, yani “kanunname” sözcüğü Rusça’da aynı zamanda “gerçek, gerçeklik” anlamı taşımaktadır. Boris Eyhenbaum burada, efsaneyi yaratan Nikolenka Tolstoy’un bu sözcüğün iki farklı anlamını karıştırdığını vurgulamaktadır. Ç.N.

⁷ Aralık ihtilalcileri Muravyov kardeşlerin soyadı, Rusça’da aynı sözcükle belirtilen “muravey” (karınca) den türemiştir. Ç.N.